

Katarzyna Błaszczak, Michał Krzaczek, Michał Wójcik

Instytut im. gen. Władysława Andersa

Raport Młodzi Ambasadorzy Polskości 2040

1. Główne wnioski

- Organizacje polonijne w Europie Zachodniej borykają się z problemem starzejących się struktur członkowskich. Widoczne jest słabnące zaangażowanie się przedstawicieli młodszego pokolenia Polaków w działalność na rzecz środowisk polonijnych. Jest to wynik wszechobecnego dostępu do Internetu, materiałów polskojęzycznych oraz braku zainteresowania młodych osób działalnością propolonijną przez rodziców.
- Organizacje polonijne zarządzane przez starsze osoby w niewystarczający sposób odpowiadają młodszemu pokoleniu. Działalność większości organizacji polonijnych polega na organizacji lokalnych festynów bądź obchodów upamiętniających ważne momenty historyczne dla Polski. Działania te nie są atrakcyjne dla większości młodzieży polskiego pochodzenia, która z wiekiem zmienia swoje priorytety oraz kładzie nacisk na rozwój kariery poprzez wykorzystywanie możliwości oferowanych przez organizacje obcojęzyczne.
- Organizacje polonijne w państwach Europy Zachodniej powinny przejść reorganizację i oddać większą decyzyjność młodszym osobom, które na nowo zdefiniują cel działalności danej organizacji. Wiele organizacji zostało założonych kilkanaście, kilkadziesiąt lat temu – bieg czasu wymaga od działaczy polonijnych ponownych refleksji nad własnym funkcjonowaniem.

- Środowiska polonijne powinny położyć większy nacisk na rozwój kompetencji miękkich oraz twardych własnych członków poprzez organizację szkoleń i warsztatów, dzięki którym przedstawiciele Polonii będą mogli reprezentować swój kraj i naród jako kompetentne i wykwalifikowane osoby. Należy pamiętać że budowanie wizerunku własnego narodu poza jego granicami ma większą skuteczność, gdy następuje podczas życia codziennego, a nie raz do roku podczas obchodów rocznic historycznych.
- Należy odejść od wyobrażenia organizacji polonijnych jako środowisk skupiających się jedynie na kultywowaniu polskich tradycji. Polskie środowiska potrzebują głębszego zintegrowania zarówno między samymi organizacjami polonijnymi jak i organizacjami obcojęzycznymi. Poskutkuje to zwiększoną siecią kontaktów i poszerzy grono potencjalnych organizacji partnerskich.
- W dobie Internetu niezbędne jest posiadania strony internetowej przez organizacje polonijne oraz profilu w mediach społecznościowych. Obecnie młode osoby szukając informacji o danym podmiocie, wyszukują organizację w mediach społecznościowych. Oprócz tego należy śledzić trendy ewolucji popularności danych aplikacji i podążać za nimi. Należy również dostosowywać treści – a w szczególności – ich długość do przedstawicieli młodszego pokolenia. Młode osoby preferują krótkie komunikaty i dynamiczne treści audiowizualne, ponieważ czas skupienia przeciętnego człowieka uległ skróceniu. Powyższe działanie wymaga więc większego zaangażowania przedstawicieli młodszego pokolenia w decyzyjność nad funkcjonowaniem organizacji polonijnych

2. Charakterystyka mniejszości polskiej w państwach Beneluxu

2.1. Wprowadzenie

Do grupy państw wchodzących w skład Beneluxu zalicza się trzy sąsiadujące ze sobą monarchie – Belgię, Holandię oraz Luksemburg. Mimo, że przywołane państwa zajmują niewielki obszar geograficzny, to przez wzgląd na wysoki poziom życia, który tam panuje, Polacy chętnie emigrują do nich w celach zarobkowych. W roku 2018 Belgię zamieszkiwało

oficjalnie 95,9 tys. przedstawicieli Polonii¹, natomiast Holandię prawie 200 tys. osób polskiego pochodzenia². Do bardziej aktualnych danych dostępu nie ma, jednak można założyć że liczba ta nie zmieniła się znacznie i poza stałymi mieszkańcami tych państw, jest również znaczna grupa Polaków, którzy udają się tam czasowo do pracy sezonowej. Jeśli chodzi o Luksemburg, to dane z 1 stycznia 2022 roku wskazują, że liczba Polaków w tym państwie wynosi nieco ponad 5 tys.³ Z przywołanych państw, największą aktywnością wykazuje się Polonia belgijska, o czym stanowi liczba organizacji polonijnych, która jest najwyższa i wynosi 212. Nieco mniej bo 137 organizacji polonijnych zarejestrowanych jest na terenie Królestwa Niderlandów. Natomiast gdy chodzi o Wielkie Księstwo Luksemburga to w wykazie Głównego Urzędu Statystycznego zostało wskazanych 24 instytucji zrzeszających obywateli pochodzenia polskiego⁴.

2.2. Belgia

Królestwo Belgii jawiło się w oczach Polaków jako atrakcyjny kierunek emigracji zarobkowej już na początku XX wieku. Niekorzystna sytuacja pewnych grup społecznych międzywojennej Polski stała się bodźcem do opuszczenia kraju przez ich przedstawicieli i poszukiwania nowego życia za zachodnią granicą II Rzeczypospolitej. Kolejnym wydarzeniem z przeszłości, które było kluczowe dla obecnego kształtu Polonii w Belgii było wstąpienie Polski do Unii Europejskiej oraz w późniejszym okresie do Strefy Schengen. Możliwość opuszczenia kraju macierzystego bez konieczności spełnienia szczególnych warunków i swobodnego podjęcia pracy na Zachodzie Europy, były czynnikami sprzyjającymi masowej migracji do Belgii. Jako główne skupiska Polaków w tym państwie wskazuje się duże ośrodki miejskie, takie jak Bruksela i Antwerpia. Polacy mieszkający w Belgii wykonują nie tylko pracę fizyczną, ale także pełnią istotne funkcje w różnych przedsiębiorstwach czy instytucjach organizacji międzynarodowych⁵.

Jak zostało wspomniane wcześniej, aktualnie w Belgii zarejestrowanych jest 212 organizacji polonijnych o różnym charakterze. Warto jednak podkreślić, iż nie każda z nich podejmowała w ostatnich latach aktywną działalność. Wśród wszystkich instytucji tworzonych przez Polaków w Belgii, najistotniejsza wydaje się być Rada Polonii Belgijskiej, która powstała

1 <https://www.gov.pl/web/polonia/historia> (dostęp: 25.08.2022 r.).

2 <https://polonia.nl/2020/01/08/jest-nas-prawie-200-tys-top-13-naszych-miejsc-w-niderlandach/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

3 <https://www.polonia.org/polacy-na-swiecie/polacy-w-luksemburgu> (dostęp: 25.08.2022 r.).

4 https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5735/2/1/3/polonia_inorg_1.5_2016_pol.xlsx (dostęp: 25.08.2022 r.).

5 Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, Atlas polskiej obecności za granicą, Warszawa 2014, s. 46.

w roku 1994 i do dziś aktywnie reprezentuje i integruje społeczność Polską w Królestwie Belgii. Wśród organizacji o szerokim profilu działalności można wskazać także Brukselski Klub Polek oraz Dom Polski w Brukseli. W Belgii funkcjonują również liczne organizacje polonijne, ukierunkowane na określony typ aktywności, jak na przykład działalność sportowa, oświatowa, kulturowa czy też wyznaniowa. W przypadku zgrupowań z pierwszej kategorii, tytułem przykładu można wskazać kluby piłkarskie takich jak FC Polonia Bruksela oraz Wit-Rood Antwerpen. Na terenie Belgii znajduje się również 13 polskich szkół, a część z nich zrzeszana jest przez Polską Macierz Szkolną w Belgii. Ponadto, warto zwrócić na działalność Stowarzyszenia Network PL, które skupia polskich pracowników organizacji międzynarodowych. W Królestwie Belgii funkcjonują również koła kulturalne, zespoły muzyczno – taneczne i chóralskie. Ważnym spoiwem Polonii belgijskiej są także polskie parafie różnych wyznań, jak na przykład Polska Parafia Prawosławna pw. Narodzenia Najświętszej Marii Panny w Brukseli oraz organizacje o charakterze katolickim takie jak Polska Wspólnota Katolicka w Brukseli. W wykazie opublikowanym przez Główny Urząd Statystyczny wskazano także kilkanaście podmiotów zajmujących się działalnością wydawniczą oraz publicystyczną, lecz wydaje się, że większość z nich zawiesiła swoją działalność kilka lat temu⁶.

2.3. Niderlandy

Tak jak w przypadku Belgii, uzasadnieniem obecności Polaków w Holandii w różnych okresach minionego i obecnego stulecia, były i są przede wszystkim względy ekonomiczne. Nie można jednak zapomnieć o istotnym aspekcie emigracji powojennej, którą stanowili żołnierze wyzwalający Niderlandy w czasie II wojny światowej. Warto podkreślić, że ten element historyczny jest ważnym spoiwem społeczności niderlandzkiej oraz polskiej imigracji.

Tak jak zostało wspomniane na początku, Polonia w Holandii jest grupą najliczniejszą wśród wszystkich państw Beneluxu. Głównymi miastami, w których koncentruje się mniejszość polska są duże miasta, takie jak Rotterdam, Amsterdam oraz Haga. Wśród Polaków przebywających w Niderlandach, można wyróżnić osoby, które od co najmniej kilku lat zamieszkują to państwo oraz takie, które udają się tam na okres kilku miesięcy w celu zarobienia określonej sumy pieniędzy, głównie poprzez pracę fizyczną. Na kanwie tego podziału, należy wskazać, że działalnością w organizacjach polonijnych zajmują się przede wszystkim osoby,

⁶ https://stat.gov.pl/download/gfx/portalinformacyjny/pl/defaultaktualnosci/5735/2/1/3/polonia_inorg_1.5_2016_pol.xlsx (dostęp: 25.08.2022 r.).

które mieszkają w Holandii na stałe. W związku z opisaną na początku, obecnością wojsk polskich w Niderlandach w czasie II wojny światowej, w Holandii znajduje się znaczna ilość cmentarzy polskich bądź polskich grobów wojennych na cmentarzach niderlandzkich. W tym kontekście również warto wspomnieć, że Polonia zrzesza się w ramach Grupy Rekonstrukcji Historycznej „61” w Bredzie. Ważną rolę dla Polaków, mieszkających w Królestwie Niderlandów pełnią również polskie parafie takie jak Parafia Polska św. Jana Pawła II w Hadze oraz Parafia Polska NMP Gwiazdy Morza w Rotterdamie oraz organizacje wyznaniowe, głównie o charakterze katolickim. Na terenie Niderlandów działa również kilkanaście polskich szkół. Ponadto, warto wskazać, iż Polacy zajmują się także działalnością kulturalną i pomocową na rzecz swoich rodaków, o czym świadczą organizacje takie jak Polsko Niderlandzkie Stowarzyszenie Kulturalne czy holenderski oddział organizacji Paczka dla Bohatera. Warte przywołania są również portale informacyjne skierowane dla Polaków w Holandii, które prowadzone są w sposób regularny. W tym kontekście przywołać należy strony, takie jak niedziela.nl, polonia.nl, fakty.nl czy też mojaniderlandia.pl. Poza wymienionymi formami aktywności, Polonia zrzesza się również w ramach stowarzyszeń oraz fundacji, których profil działania nie jest ograniczony do ściśle określonego typu przedsięwzięć.

2.4. Luksemburg

Luksemburg jest mikropaństwem, w którym mieszka nieco ponad 630 tys. osób, w tym około 5 tys. Polaków, aczkolwiek z każdym rokiem ich liczba rośnie. Luksemburg, tak jak pozostałe państwa Beneluksu, jest z ekonomicznego punktu widzenia destynacją atrakcyjną dla Polaków. W XX wieku emigranci z Polski przybywali do Wielkiego Księstwa Luksemburgu, aby podejmować pracę w przemyśle oraz rolnictwie. Pod koniec ubiegłego stulecia oraz aktualnie – wraz z rozwojem struktur organizacji międzynarodowych, do Luksemburga zaczęły emigrować głównie osoby majątkowe i wysoko wykształcone.

Tak jak w przypadku wcześniej omówionych państw, wśród Polonii w Luksemburugu duże znaczenie mają organizacje wyznaniowe oraz parafie, w których odbywają się msze w języku polskim, jak na przykład Kościół św. Henryka Króla w Luksemburgu. Ponadto, na terenie Wielkiego Księstwa Luksemburgu działa również wskazane już wcześniej Stowarzyszenie Network PL. Poza tą organizacją, można wymienić także inne instytucje o szerokim profilu działania, a w tym Stowarzyszenie Polek w Luksemburgu oraz Związek Polaków im. Fryderyka

Chopina w Luksemburgu, będący najstarszą organizacją polonijną na terenie tego państwa, powstała w roku 1929. Polonia w Luksemburgu angażuje się także w działalność sportową i kulturalną, o czym świadczy aktywność stowarzyszenia sport.lu oraz Atelier plastycznego Lidii Markiewicz-Niewadzi, którego działalność ukierunkowana jest na dzieci i młodzież. Funkcję informacyjną w środowisku polonijnym pełni przede wszystkim portal polska.lu, gdzie publikowane są treści dotyczące zbliżających się wydarzeń oraz fotorelacje z minionych przedsięwzięć. Warto również napomnieć o stronie polacy.lu, na której zamieszczane są informacje dotyczące bieżących działań, podejmowanych przez społeczność Polską. Polacy.lu to projekt realizowany przy współpracy Ambasady RP w Luksemburgu oraz wcześniej wspomnianego stowarzyszenia polska.lu.

2.5. Podsumowanie

Mniejszości polskie, zamieszkujące Belgię oraz Holandię są szóstymi największymi mniejszościami narodowymi w tych państwach. W przypadku Luksemburga – Polonia zajmuje ósme miejsce wśród wszystkich grup narodowościowych. Na podstawie tych danych trzeba zauważyć, że Polacy w państwach Beneluksu są liczącą się mniejszością narodową, która posiada znaczny potencjał do podejmowania twórczych działań. Badając aktywność Polaków w Holandii, Belgii oraz Luksemburgu, można stwierdzić, że jest on wykorzystywany w organizacjach i instytucjach na budowanie więzi między Polakami na obczyźnie, propagowanie wiedzy o Polsce i Polakach, kultywowanie polskiej tradycji, czy też tworzenie możliwości rozwoju własnych umiejętności i pasji. Łącznie w omawianych państwach zarejestrowanych jest aż 373 organizacji oraz instytucji polskich polonijnych, które podejmowały w przeszłości tego typu przedsięwzięcia. Niestety, tak jak zostało wspomniane, nie wszystkie podmioty zajmują się zrzeszaniem Polonii w chwili obecnej, ponieważ część z nich zawiesiła swoją działalność.

3. Charakterystyka mniejszości polskiej w państwach śródziemnomorskich⁷

3.1. Hiszpania

⁷ Na potrzeby niniejszego raportu krąg państw śródziemnomorskich został ograniczony do Hiszpanii oraz Włoch.

Omawiane w raporcie państwa śródziemnomorskie do połowy XX wieku nie należały do najpopularniejszych kierunków emigracji Polaków. W Hiszpanii, pierwsze polonijne grupki osadnicze pojawiły się w latach 30. XX wieku. Imigranci posiadali podwójne, polsko-hiszpańskie obywatelstwo. Pierwszą migrację na większą skalę datuje się na 1991 r. Wówczas, rząd hiszpański wprowadził ułatwienia umożliwiające legalizację pobytu i uzyskanie przez emigrantów prawa do pracy. Na skutek powyższych zmian ustawodawczych, do Hiszpanii przybyło 5 tysięcy Polaków⁸. W latach 90. XX wieku Polonia liczyła już 7,8 tys. osób, które pochodziły głównie z południowo – wschodniej Polski⁹. Najliczniejsza grupa obywateli polskich przybyła do Hiszpanii po 2006 roku. Migrację uzasadniały dwa powiązane ze sobą wydarzenia – akcesja Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej (dalej: UE) oraz związane z tym otwarcie rynku przez Hiszpanię dla obywateli nowych państw członkowskich UE. Pod koniec czerwca 2012 roku, status obywatela polskiego zarejestrowanego w Hiszpanii na pobyt stały posiadało 84 620 osób¹⁰. Obecnie, hiszpańską Polonię szacuje się na liczbę ok. 100 tys. osób.

Pierwszą organizacją polonijną w Hiszpanii było Towarzystwo Pomocy Polakom, które powstało w 1946 roku w Madrycie¹¹. Istotnym przedsięwzięciem dla integracji hiszpańskiej Polonii w latach powojennych było również utworzenie w 1949 roku polskiej sekcji Radio Nacional de Madrid, która funkcjonowała do 1976 roku. W okresie 1980–1990 działalność organizacyjna organizacji polonijnych w Hiszpanii uległa osłabieniu. Dopiero w 1993 roku, po zawiązaniu opisanego szerzej w kolejnym rozdziale stowarzyszenia Orzeł Biały, nastąpił renesans polonijnej aktywności. W 1994 roku powstało Polskie Stowarzyszenie Kulturalne Forum, którego celem jest krzewienie i upowszechnianie polskiej kultury, języka, tradycji narodowych i wartości historycznych na terenie Hiszpanii. W kolejnych latach zawiązywały się takie organizacje jak: Stowarzyszenie Kulturalne Baskijsko-Polskiego Arrano-Zuria (1998 r.), Stowarzyszenie Kulturalne Katalońsko-Polskie (2000 r.)¹², Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii Nasz Dom – Nuestra Casa (2001 r.)¹³ oraz Polonica – Stowarzyszenie Rodziców Dzieci Mówiących po Polsku (2002 r.)¹⁴. Należy również wspomnieć o geograficznym aspekcie

8 A. Banaszek, *Polonia hiszpańska – charakterystyka historyczno-społeczna*, Studia Polonijne, Lublin 2001, T. 22., s. 160.

9 <https://www.hispania-apartamenty.pl/przewodnik-po-hispanii,polonia-w-hispanii,1140.html> (dostęp: 25.08.2022 r.)

10 Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP, *Atlas polskiej obecności za granicą*, Warszawa 2014, s. 107.

11 <http://naszdom.org/organizacje-polonijne/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

12 <https://catalunyapolonia.com/o-nas> (dostęp: 25.08.2022 r.).

13 <http://naszdom.org/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

14 <https://www.polonica.es/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

osadnictwa Polonii w Hiszpanii. Od początku historii obecności Polaków w Hiszpanii, największym skupiskiem Polonii jest niezmiennie. aglomeracja madrycka. Kolejne, mniejsze już skupiska Polaków znajdują się w miastach takich jak Barcelona, Walencja, Murcja, Lloret de Mar, Santiago de Compostela, Saragossa oraz Palma de Mallorca.

Aktualnie, w okręgu konsularnym Ambasady RP w Madrycie działa kilkanaście sobotnich szkół polonijnych. Największą ze szkół polonijnych jest „Forum” w Madrycie¹⁵. Poza aktywną działalnością oświatową, organizacje polonijne w Hiszpanii podtrzymują polskie życie kulturalne, głównie poprzez obchodzenie katolickich oraz polskich świąt. Istotnymi inicjatywami organizowanymi przez Polonię są również obchody najważniejszych rocznic historycznych. Trudniejszym wyzwaniem, m.in. w zakresie finansowym, jest utrzymywanie placówek, tj. miejsc spotkań czy pamięci. W tym zakresie, niezwykle pomocne są hiszpańskie władze lokalne, które często nieodpłatnie użyczają pomieszczenia organizacjom polonijnym. Ponadto, ważnym podmiotem wspierającym polskie organizacje w Hiszpanii są parafie katolickie. Polscy księża działają aktywnie na rzecz promocji polskości oraz uczestniczą w imprezach lokalnych organizowanych przez stowarzyszenia.

3.2. Włochy

Na przestrzeni najnowszych wieków przyrost liczebności Polaków we Włoszech wydaje się być podobnym do Hiszpanii, jednakże obecność Polaków w tym państwie ma długą tradycję ze względu na liczne powiązania historyczne. Należy w tym miejscu, chociażby hasłowo, przywołać takie wydarzenia jak uformowanie Legionów Dąbrowskiego, założenie przez Adama Mickiewicza legionu polskiego, powstanie w Reggio Emilia hymnu polskiego oraz wyzwolenie przez oddziały II Korpusu Polskiego ruin klasztoru na Monte Cassino.

Po zakończeniu II wojny światowej, wielu kombatantów z II Korpusu Polskiego podjęło decyzję o pozostaniu we Włoszech, głównie nad Morzem Adriatyckim w regionie Marche. W okresie 1945–1989 emigracja do Włoch miała w większości charakter polityczny i ideologiczny. Po 1990 roku, przeważały natomiast kwestie zarobkowe¹⁶. Według danych z 1990 r. liczebność Polonii we Włoszech wynosiła wówczas 12 tys. osób. W kolejnych latach, inaczej niż w przypadku Hiszpanii, wzrost liczby Polaków miał charakter proporcjonalny – w 2000 roku

¹⁵ *Atlas*, s. 109.

¹⁶ <https://www.gov.pl/web/wlochy/polonia> (dostęp: 25.08.2022 r.).

włoska Polonia liczyła 30 tys., natomiast przed wejściem Polski do UE – 66 tys. osób¹⁷. Obecnie, podobnie jak w Hiszpanii, liczbę Polaków zamieszkujących na stałe we Włoszech szacuje się na ok. 100 tys. osób.

Istotnym podmiotem dla powojennego życia Polaków we Włoszech stał się założony w 1946 roku Instytut Literacki będący wydawnictwem, z nakładu którego ukazywał się miesięcznik „Kultura”. Publikowano w nim dzieła pisarzy emigracyjnych, a także pisarzy krajowych nie publikowanych w Polsce ze względów cenzuralnych¹⁸. Pierwszą sformalizowaną organizacją polonijną we Włoszech było utworzone w 1949 roku Ognisko Polskie w Turynie¹⁹, utworzone przez byłych żołnierzy II Korpusu Polskiego. Organizacja ta funkcjonuje do dzisiaj. W tamtym czasie powstawały również inne zrzeszenia skupiające kombatantów, m.in. niefunkcjonujące już dzisiaj Stowarzyszenie Polskich Kombatantów. Lata 60. i 70. XX wieku to okres stagnacji dla powstawania nowych organizacji polonijnych. W 1981 papież Jan Paweł II poświęcił wzniesiony ze składek Polonii Dom Polski Jana Pawła II. Organizacja ta działa do dzisiaj, działają przy niej takie ośrodki jak Instytut Kultury Chrześcijańskiej czy Ośrodek Dokumentacji Pontyfikatu Jana Pawła II²⁰. Próba centralizacji wszystkich polonijnych organizacji było utworzenie w 1995 roku Związku Polaków we Włoszech²¹. Jego celem jest integrowanie środowiska polonijnego ze szczególnym naciskiem na tworzenie więzi między Polakami mieszkającymi w różnych częściach Włoch. Największe skupisko Polaków we Włoszech znajduje się niezmiennie od wielu dekad w regionie Lacjum, zwłaszcza w Rzymie. Zbiorowość jest także licznie rozproszona w regionach takich jak Emilia Romagna, Kampania oraz Toskania²².

We Włoszech działa kilkanaście polskich placówek oświatowych, kształcących młode pokolenie Polaków głównie w soboty. Największe zapotrzebowanie na szerzenie polskiej kultury oraz języka istnieje w regionach Rzymu oraz Mediolanu. Młode pokolenie często pochodzi z małżeństw mieszanych Polek z Włochami. Należy zauważyć, że sytuacja ta wynika m.in. z faktu, iż włoska Polonia jest silnie sfeminizowana, bowiem blisko 70% diaspory stanowią kobiety. Dość liczną grupę Polonii stanowią również studenci przyjeżdżający do Włoch na studia.

17 *Atlas...*, s. 278.

18 <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Instytut-Literacki;3914956.html> (dostęp: 25.08.2022 r.).

19 <https://polonia-wloska.org/pl/ognisko-polskie-w-turynie/>

20 <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Dom-Polski-Jana-Pawla-II-dla-PoloniiSwiata;3893603.html> (dostęp: 25.08.2022 r.).

21 <https://polonia-wloska.org/pl/kim-jestesmy/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

22 A. Legut, *Polskie organizacje imigranckie we Włoszech – raport z analizy danych zastanych*, Warszawa 2019, s.13.

Aktualnie, na włoskich uczelniach uczy się kilka tysięcy obywateli RP. Wielu Polaków decyduje się również na założenie i prowadzenie we Włoszech przedsiębiorstwa – własne firmy prowadzi ok. 4 tys. osób²³.

4. Organizacje polonijne reprezentowane przez Stypendystów programu stypendialnego MAP

4.1. SOS Samen Onze Solidariteit

Fundacja Samen Onze Samenwerking (dalej: SOS)²⁴ jest jedną z najbardziej rozpoznawalnych organizacji polonijnych w Niderlandach. Generalnie, Fundacja stara się pomagać w rozwiązywaniu problemów oraz pokonywaniu wyzwań Polaków w ich codziennym życiu w Niderlandach. Jak można przeczytać na stronie internetowej Fundacji²⁵, jej głównym celem jest pomoc migrantom zarobkowym z państw Europy Środkowo-Wschodniej w sprawach takich jak znalezienie pracy, mieszkania czy załatwienie spraw socjalnych w Holandii.

SOS powstało w 2020 roku z inicjatywy Prezes Moniki Brinkman Mączki. Pomysł na formalizację pomocy Polakom w Holandii narodził się w trakcie zawodowej pracy p. Moniki jako fryzjerki. W skład zarządzający Fundacją SOS, poza wcześniej wspomnianą Prezeską, wchodzi także Sekretarz Hero Brinkman, Skarbnik Jos de Vries oraz Członek zarządu Marietta de Koning²⁶.

Fundacja kieruje się hasłem „Nie możemy zmienić świata, ale możemy zmieć świat jednej osoby”²⁷. Za pośrednictwem formularza zgłoszeniowego dostępnego na stronie internetowej, każdy może zwrócić się do SOS z pytaniem lub prośbą o pomoc. Fundacja zajmuje się również problemami systemowymi. W tym celu, realizowane są wraz z partnerami tzw. projekty. Sztandarowy projekt Fundacji zakłada stworzenie związku zawodowego na rzecz migrantów zarobkowych z krajów Europy Środkowo-Wschodniej.

Reprezentantami Fundacji SOS w programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości byli Artur Antonio Olszewski oraz Oliwia Opiłowska.

23 *Atlas...*, s. 279.

24 Razem Nasza Solidarność (tłum. z języka niderlandzkiego).

25 <https://www.samenonzesolidariteit.com/o-nas/?lang=pl> (dostęp: 25.08.2022 r.).

26 <https://www.samenonzesolidariteit.com/nasz-zespol/?lang=pl> (dostęp: 25.08.2022 r.).

27 <https://www.samenonzesolidariteit.com/jak-dzialamy/?lang=pl> (dostęp: 25.08.2022 r.).

4.2. Dom Polski EWSPA Bruksela

Dom Polski Europejskiej Wyższej Szkoły Prawa i Administracji (dalej: EWSPA) to jeden z licznych projektów na rzecz Polonii w Belgii. Do głównych celów Domu zaliczają się zachęcenie młodego pokolenia belgijskiej Polonii do rozwoju talentów, integracja społeczności polonijnych na obczyźnie, szerzenie edukacji, organizacja szkoleń tematycznych, warsztatów, wykładów otwartych, spotkań czy wernisaży łączących pokolenia²⁸.

Dom Polski przy EWSPA działa na terenie Belgii od 2003 roku. Założycielem Domu Polskiego jest Europejska Wyższa Szkoła Prawa i Administracji z siedzibą w Warszawie. Jest to prywatna szkoła wyższa afiliowana przy Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk²⁹, założona w 1997 roku przez warszawski oddział Zrzeszenia Prawników Polskich i Instytut Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk.

Z uwagi na profil tematyczny opiekuna Domu, Polonia w Brukseli może liczyć na bezpłatną pomoc prawną w ramach Kliniki Prawa – stałego projektu realizowanego przez studentów EWSPA. Jest to propozycja dla Polaków, którzy potrzebują pomocy prawnej, a ich sytuacja materialna nie pozwala na skorzystanie z odpłatnej pomocy adwokata lub radcy prawnego. Pomoc ma charakter konsultacyjny. Gwarancją rzetelności porady prawnej jest stały kontakt studentów oferujących pomoc z kadrą naukową pracującą w EWSPA.

Reprezentantem Domu Polskiego w programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości był Marcin Wilk.

4.3. Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii "Orzeł Biały"

Stowarzyszenie Polaków w Hiszpanii „Orzeł Biały” to prowadzona od 1993 roku organizacja polonijna zrzeszająca madrycką Polonię. „Orzeł Biały” już od ponad 25 lat prowadzi działalność społeczną i kulturalną na rzecz środowiska polonijnego, mającą na celu integrację oraz upowszechnianie kultury i tradycji polskich w Hiszpanii. Stowarzyszenie otworzyło w 1994 roku pierwszą w Hiszpanii sobotnią szkołę polską. Organizacja jest w stałym kontakcie z polskimi władzami, w 2001 roku, na jej zaproszenie do Alcali przybył premier RP Jerzy Buzek, 2

28 <https://dompolskibxl.be/o-nas/> (dostęp: 25.08.2022 r.).

29 https://web.archive.org/web/20150924080138/http://www.portalwiedzy.pan.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=62:europa-wysza-szkoła-prawa-i-administracji-w-warszawie&catid=68:działalno-dydaktyczna-pracownikow-naukowych-pan&Itemid=62 (dostęp: 25.08.2022 r.).

lata później ze Stowarzyszeniem spotkał się Marszałek Sejmu Marek Borowski, zaś w 2018 roku, podczas obchodów 25-lecia Stowarzyszenia, do Madrytu przyjechał Marszałek Senatu RP Stanisław Karczewski³⁰.

Obecnie, funkcję Prezesa Stowarzyszenia pełni Małgorzata Kierzkowska. W programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości, udział wzięła córka Prezes Stowarzyszenia – Selena Kierzkowska.

4.4. Polonia To My!

Wspólnota „Polonia to My” jest świeżym projektem³¹ młodych Polaków mieszkających we Włoszech, głównie w Rzymie oraz jego okolicach. Jak można przeczytać na stronie internetowej projektu³², motywacją dla jego utworzenia była chęć stworzenia przestrzeni dla m.in. przywoływania sławnych Polaków, którzy zapisali się w historii Włoch, dzielenia się refleksjami nt. życia za granicą oraz związanych z nim wyzwaniami, a także promowanie polskiego języka, kultury oraz sztuki. Inicjatywa została wsparta m.in. przez Ambasadora RP we Włoszech Annę Marię Anders oraz Prezesa Stowarzyszenia Nauczycieli Języka i Kultury Polskiej w Rzymie Danutę Stryjak.

Centrum działalności wspólnoty stanowi wcześniej wspomniana strona internetowa. Jest to rozbudowana witryna, na której można wyróżnić cztery zakładki. Na pierwszej z nich – świat moimi oczami – znajdują się artykuły o charakterze publicystycznym, sprawozdawczym i informacyjnym publikowane przez polonijną młodzież. Kolejne zakładki dotyczą tematyki historii Polaków we Włoszech, twórczości Polonii, *lifestyle* w polsko-włoskiej odśłonie oraz wskazówek dla przyszłych kandydatów na studia.

Reprezentantami projektu Polonia to My! w programie stypendialnym Młodzi Ambasadorzy Polskości byli Jan Rzepka oraz Gaia Isola.

30 https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/userfiles/_public/k8/statystyki/wybrane_dane_9/32_polonia.pdf (dostęp: 25.08.2022 r.).

31 Projekt został uruchomiony w 2020 roku.

32 poloniatomy.pl (dostęp: 25.08.2022 r.).

5. Strategia rozwoju młodzieżowych organizacji polonijnych na lata 2020 – 2040

5.1. Problemy demograficzne

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego liczba Polaków wyjeżdżających na stałe do państw Europy Zachodniej od kilku ostatnich lat regularnie spada³³. O ile od 2009 roku widoczna jest zauważalna tendencja wzrostowa emigracji Polaków do państw Europy Zachodniej, takich jak Niemcy, Wielka Brytania, Francja i Hiszpania, tak od roku 2012 liczba Polaków wyjeżdżających na stałe do wymienionych wcześniej państw zaczęła nagle spadać, tendencja ta utrzymuje się aż do chwili obecnej. Jako powody takiego zjawiska można wskazać pogłębiający się kryzys demograficzny w Polsce oraz polepszenie się poziomu życia Polaków w latach 2012 – 2020. Wspominana na wstępie tendencja opuszczania Polski przez Polaków jest efektem kryzysu ekonomicznego jaki dotknął świat w latach 2007-2009. Dane te pokazują, że młodzi przedstawiciele Polonii zachodnioeuropejskiej są głównie emigrantami zarobkowymi lub ich potomkami. Również dane demograficzne w państwach Europy Zachodniej nie są zadowalające. Druga połowa lat 20. XXI wieku w większości państw Europy Zachodniej zapisuje się pod znakiem powolnego, aczkolwiek widocznego spadku liczby ludności. Zmiany te odbijają się również na przedstawicielach starszego pokolenia mniejszości polskiej. Przed środowiskami polskimi jawi się więc wyzwanie zwiększenia intensyfikacji działań angażujących naszych rodaków wobec stale malejącej liczby osób polskiego pochodzenia.

5.2. Działalność organizacji polonijnych

Program Stypendialny dla młodzieży polonijnej z państw Europy Zachodniej – „Młodzi Ambasadorzy Polskości” oparty był na wspólnej wymianie doświadczeń między działaczami organizacji polonijnych z różnych państw zachodnioeuropejskich. Podczas 7 dni szkoleń i warsztatów udało się nakreślić obraz środowisk polskich, z których pochodzą uczestnicy programu – opis tych organizacji znajduje się w poprzednim rozdziale. W przypadku próby zakreslenia ogólnego kształtu tych środowisk, wyglądałby on następująco: są to głównie organizacje lub inicjatywy prowadzone przez starsze osoby lub osoby w średnim wieku, najczęściej działające przy polskich parafiach lub szkołach. Działalność tych organizacji skupia

³³ <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/migracje-zagraniczne-ludnosci/glowne-kierunki-emigracji-i-imigracji-na-pobyt-staly-w-latach-1966-2020,4,2.html> (dostęp: 21.08.2022 r.)

się w głównej mierze na promocji polskiej kultury, języka, kuchni oraz na upamiętnianiu ważnych rocznic historycznych. Są to działania jak najbardziej wartościowe, bez których tożsamość łącząca Polaków z ojczyzną zanika, lecz problem pojawia się, gdy wymienione wyżej działania są jedynymi powtarzanymi cyklicznie inicjatywami. Z rozmów z uczestnikami programu wyłonił się obraz stowarzyszeń nieprzygotowujących młodych ludzi do zarządzania organizacją, bowiem są oni zaangażowani jedynie do konkretnych działań odtwórczych, a ich rola w organizacji sprowadza się do pomocy organizacyjnej. Zauważalna jest natomiast tendencja angażowania w działalność polonijną młodych ludzi będących potomkami przedstawicieli starszego pokolenia, którzy kilkanaście lat temu rozpoczęli działalność społeczną. Problematyczny jest jednak nabór osób wywodzących się z rodzin niemających tradycji działalności. Należy podkreślić, że współcześni Polacy motywowani są do emigracji w dużej mierze jedynie czynnikami ekonomicznymi, przez co nie odczuwają potrzeby angażowania się w działalność polonijną. Dzięki rozwojowi technologii, powszechnemu dostępowi do Internetu oraz popularności mediów społecznościowych, polscy emigranci mają kontakt z polskością na „wyciągnięcie ręki”. Należy zastanowić się, jakie czynniki motywują obecnie młode osoby do pracy społecznej oraz ponownie zdefiniować cele organizacji. Oddanie głosu młodemu pokoleniu oraz reorganizacja struktur decyzyjnych może dać organizacji powiew przysłowiowej świeżości, a także pokazać innym młodym osobom, że ich opinia jest słyszalna i brana pod uwagę. Podczas rozmów z uczestnikami programu pojawił się pozytywny odbiór pomysłu organizacji polonijnych jako stowarzyszeń stawiających na rozwój i umiejętności własnych członków. Problemem dostrzeżonym przez organizatora jest popularna wśród młodzieży polonijnej wizja organizacji polonijnej jako stowarzyszenia podtrzymującego kulturę i pamięć o historii. Należy odchodzić od tego wizerunku i na nowo zdefiniować pojęcie „organizacji polonijnej”. Taki obraz odpowiadał koncepcji sprzed kilkudziesięciu lat, kiedy to Polacy angażowali się w działalność polonijną ze względu na utrudniony kontakt z ojczyzną i tęsknotą za domem. Organizacja polonijna na miarę XXI wieku powinna być stowarzyszeniem rozwijającym własnym członków, co pozwoli na zbudowanie sieci kontaktów, oraz integrującym nie tylko samych Polaków, ale przedstawicieli naszego narodu z gospodarzami w danym państwie.

Kolejnym czynnikiem, który niezwykle rzuca się w oczy podczas analizy działalności organizacji polonijnych są kwestie autopromocji własnych działań jak i samych organizacji. Wiele organizacji polonijnych wciąż korzysta ze starych stron internetowych, niektóre w dodatku

są od dawna nieaktualizowane. Zrozumiałym jest fakt, że wiele stowarzyszeń utrzymuje się z własnych składek członkowskich, nie wszystkie mają również możliwość sfinansowania nowej strony internetowej, lecz obecnie wystarczy przemyślana działalność w mediach społecznościowych aby dotrzeć do większej ilości osób. Jest to przestrzeń do zagospodarowania dla młodych osób, które mogą wykorzystać swój potencjał w promocję działań polonijnych, a przy tym zobaczyć realny efekt w postaci statystyk.

5.3. Rekomendacje

- Należy dopuścić młode osoby do organów decyzyjnych w stowarzyszeniach i wszelkiego rodzaju inicjatywach polonijnych. Wykreowanie się nowych liderów jest naturalnym czynnikiem, który następuje w każdej społeczności.
- Należy dążyć do zmiany wizerunku organizacji polonijnych ze stowarzyszeń podtrzymujących jedynie tradycje narodowe na wizerunek organizacji społecznej integrującej Polaków, nie tylko z Polakami ale również z rodzimymi mieszkańcami terenów. Niech nasi rodacy poczują, że przynależność do organizacji polonijnej wpływa na rozwój ich konkretnych umiejętności miękkich oraz twardych, dzięki czemu będą mogli budować wizerunek Polaków jako osób kompetentnych, wysoko wykwalifikowanych a przy tym dumnych ze swojego pochodzenia.
- Sprawy promocyjne poszczególnych inicjatyw oraz samych stowarzyszeń należy oddać w ręce młodych osób, którzy o wiele lepiej odnajdują się w świecie zdominowanym przez media społecznościowe. W obecnych czasach nie ma potrzeby wydawania ogromnych sum pieniędzy na profesjonalne strony internetowe. Cała promocja może opierać się na mediach społecznościowych. Należy również śledzić trendy w popularnościach poszczególnych aplikacji i promować swoje działania przez treści łatwo przyswajalne przez młode osoby – krótkie acz treściwe komunikaty i dynamiczne animacje
- Organizacje polonijne w ciągu najbliższych kilkunastu i kilkudziesięciu lat czekają problemy kadrowe spowodowane kryzysem demograficznym, kryzysem ekonomicznym i zmniejszonym napływem Polaków z rodzimej ojczyzny. Rozwiązaniem problemu byłaby

transformacja stowarzyszeń z organizacji stricte polskich na organizacje ponadnarodowe np. polsko-francuskie, polsko-holenderskie, które będą stawiały na integrację, dialog, współpracę i rozwój.